

temérdek kísértéssel küzködve, a legkülönbözőbb erkölcsi rontásnak kitéve és az igazságos büntetésnek alávetve, hogy az ember, ilyen körülmények közé ágyazva, el merje hitetni magával azt, hogy boldog lehet saját erejéből!

Mert az emberi lélek Kívüled bárhová is fordul, ó Uram, mindenütt csak a fájdalom szegődik a nyomába! Vagy kit nem ámitott már el a világ boldogsága? És kinek nem zúdította még a nyakába a boldogtalanságot?

Ó, Uram! Újíts meg minket és megmentésünkre mutasd meg szent Arcodat! Vagy talán, bár mindenütt jelenlévő vagy, mégis távoltartod Magadat nyomorúságunktól, miközben mi hasztalanul iparkodunk kivergődni a keserves jajok tengeréből? De mégsem! Ha nem panaszolhatnók el a te füledbe szükségünket, minden reménységünk elpusztulna!

— Augustinus, Gnade, Gebet, Arbeit —
(Németből fordította: dr. Horváth Józsefné.)

Szent magyar pálosok

2. Boldog Benedek

Azok közül, kikre Boldog Özséb a legnagyobb hatással volt, kitűnt Boldog Benedek is.

A Rend krónikásai kiemelik, hogy a világban igen gazdag és előkelő úr volt, a király udvaránál bejáratos, feltűnő szép, nemes megjelenésű (P. Gyöngyösi szerint: elegans forma), éles eszű, jóhírű ember, aki, mikor megtudta, hogy a szent esztergomi kanonok a pilisi remeteségbe vonult, nyomban fölkereste s esengve kérte, hogy fogadná be őt is istenes magányába. Özséb Atya meglepődött s ki akarva próbálni szándékának komolyságát, arra kérte, hogy várjon még egy évig, érlelje ki egészen szent elhatározását s ha akkor is jónak látja, jöjjön bátran.

A buzgó ifjú elszomorodva sóhajtott föl:

— Ó, túlságosan hosszú idő, lomhajárású napok! Gondolod, kibírom addig a várást, Atyám?

Ám a Szent buzgó imába merülve meggyőződött az ifjú hivatásának állhatatosságáról s könnyek között hálát adva érte,

megengedte, hogy mindjárt ott is maradjon s Boldog Istvánnal együtt, kiről lesz még szó, megosztotta velük «hármás barlangját».

Amikor azután a pilisszentkereszti monostor megépült, annak első perjele lett Boldog Benedek. P. Gyöngyösi szerint nyolc évig viselte ezt a tisztséget, s nemcsak rendtársai szerették, becsülték roppant figyelmes és tapintatos modora miatt, hanem azok a világi emberek is, kik érintkezésben állottak a kolostorral. Ezek között kitűnt IV. Béla király, ki Benedeket még «megtérése» előtt ismerhette udvarából, később a pilisi erdőben tartott vadászatai alkalmával «igen gyakran» (saepe saepius) fölkereste s meglátogatta őt a pilisszentkereszti monostorban. Szívesen hallgatta őt; országos gondjai között jól eshetett neki testileg-lelkileg fölüdülni a pálosok között, kiket nagyon a szívébe zárt; királyi vadéskastélyát Benedek völgyében nekik is adta azzal a szándékkal, hogy azt pálos kolostorrá alakítsák át. Ebből lett unokája, IV. László uralma alatt a *pilisszentléleki monostor*, melynek első perjelévé P. Melegvizi Pétert nevezte ki B. Benedek, akkor már Provinciális Perjel.

Mert B. Özséb megkérdezve halála előtt a testvéreket, hogy kit akarnak utódjául, egyöntetűen B. Benedeket nevezték meg: ő lett tehát 1270-ben a Provinciális Perjel, bár sírva vonakodott elfogadni társainak kitüntető bizalmát s minden évben — Pünkösdtáján — kérte fölmentését e tisztség alól, melyet azonban sohasem teljesítettek.

De nem is bánták meg. B. Benedek húsz éves (1270—1290) kormányzása alatt sokat fejlődött külsőleg is, belsőleg is a Pálosrend. Említettük, hogy nemcsak rendtársainak, hanem a kívülállóknak a szívét is meg tudta nyerni, kik közül igen sokan otthagyva a világot, boldogan vonultak az ő példájára Isten szent magányába. A magyar erdők megteltek himnuszokkal és istendícsérekkel s a pálos kolostorok úgy benépesedtek, hogy újak alapítására volt már szükség.

Zágráb mellett már 1240-ben keletkezett a Szűz Máriáról nevezett remeteség, a *Mária-Remete*, melynek talán bővítésére, vagy biztosabb megalapozására most került sor. B. Benedek Fráter Eskerényt küldte le, aki

szerény és megnyerő modorával a zágrábi káptalanban mindent szerencsésen megtárgyalt és elintézett (1280 körül). Pilisszentkeresztről pedig egy raj pálos érkezett Mária-Remetére, kiket annyira megszerettek az odavaló urak, hogy testamentumaikban birtokaik egy részét rájuk hagyták (pl. : 1292-ben Herkuk Miklós Lonkát...), amivel gondtalanabb megélhetést biztosítottak Szűz Mária magyar remetéinek.

A *bajcsi Mindenszentek* kolostorának (Baranya m.) alapítása is még B. Özséb idejébe nyúlik vissza (1260). Ám alig hogy elkészült a Kán-nembeli Soklyós Gyula fia, Miklós bőkezű adományából létesített monostor sok nehézség után : új akadályokba ütközött fölszentelése. Fábián, a szomszédos siklói apát, tiltakozását jelentette be az új kolostor felállítására ellen, azt állítva, hogy az ő apátságának területén épült az. A monostor fölszentelésére megjelent Jób pécsi püspök kénytelen volt dolgavégezetlenül elhagyni Bajcsot. Ez 1283-ban történt. Csak nagynehezen sikerült Miklós comesnek kisharsányi birtoka egy részével kárpótolni Fábián apáturat. A pálosok pedig igyekeztek a nekik juttatott adományozás megerősítését elnyerni, hogy a jövőben elkerüljék a hasonló meglepetéseket.

Nem sokkal ezután Isztriában is megtelepedett a Rend. 1287-ben küldte ide Boldog Benedek Konrád Testvért, aki nem sikertelenül járt el Provinciálisa megbízatásában. Az ő alapításából lett később a *czepiczi tó partján épült híres Mária-kegyhely*.

Ugyanezen évben ugyanilyen megbízatásban járt István Testvér a Dráva melletti erdőségekben s *Bodrogh-szigetén* a Szent Kereszt tiszteletére kolostort is emelt (1287), melynek fenntartásáról később a Rend jótevői buzgón gondoskodtak.

De a Rend örvendetes terjeszkedése mellett nem szabad elhallgatnunk egy szomorú eseményt : *Pilisszentkeresztet* Oldamur kun vezér kun csapatával Kun László király biztatására borzalmasan feldúlta, s mivel kincseket nem talált a pálosoknál, bosszújában felgyújtotta a monostort s a szépen művelt kerteket, szőlőket, földeket legázolta... A legfájdalmasabb az volt, hogy mindezt

egy magyar király, IV. Béla unokája, Szent István trónjának örököse műveltette, kinek féktelenségére s erkölcsi megbízhatatlanságára nincs történelmünknek elég elítélő szava. Ki nem átallotta volna a tatárt is nyakunkra hozni újból s vele szövetséget kötni s apáca-nővérét nekik eligérni... A magyar püspöki kartól a Szentszék felhatalmazásával esküszegései miatt reámért egyházi kiközösítés : legszomorúbb lapjai közé tartozik históriánknek. Életéhez csak halála volt méltó : saját kunjai fojtották meg sátrában (1290), kiknek pogány élete és erkölcei miatt megtagadta szent őseinek vérért és vad szeszélyeiért fölládozta országának tekintélyét...

Néha azonban, nem minden külső kényszer nélkül, magába szállni látszott s mintha megbánta volna tettét, amit nem is egyszer esküvel bizonyított ; ám a javulás nem igen tartott soká. Egy ilyen szerencsés pillanatban igyekezett jóvátenni Oldamur vezérének s kedves kunjainak gazságát s a pilisi remetétet bőségesen kárpótolta mindenért. Bizonyára B. Benedek is felhasználta udvari kapcsolatait arra, hogy a királyt jobb belátásra bírják a pálosok iránt. Adománylevelében, melyet kiváltságos levél gyanánt állítottatott ki, többek között ezeket mondja : «Szentkeresztet már Elődeink is annyira szerették, hogy méltán alapítóiknak neveztethetnek, kiknek példájától serkentve Mi is azonos jócselekedetekre ösztönöztetünk az ott tartózkodó Testvérek jámborságát értékelve...»

De Boldog Benedek nem elégedett meg azzal, hogy a Rendet csak külsőleg gyarapítsa, védje s virágoztassa fel, nagy gondja volt a belső fegyelem megóvására is. Ő rendelkezte el, amit a mai napig is megtartanak a pálosok, hogy minden évben, most három évenként, az egyes rendházak előljárói gyűljenek egybe, maguk mellé véve egy-egy *megbízottat*, kit a Testvérek választanak. Ezen a Nagykáptalanon az előljárók leteszik hivatalukat s vagy megerősítik újból abban őket, vagy megbüntetik : a megbízott jelentése szerint.

Mély bölcseségről tanuskodó intézkedésnek bizonyult ez az elmúlt hét század alatt !

Mert a jó előljáróktól függ elsősorban a Rend s az egyes rendházak fegyelme. A buzgó előljáró ugyanis szavával és példájával egykép fegyelmezheti alattvalóit, amire a gyöngye előljáró nem képes. A régiek ezt így fejezték ki: Fejétől romlik a hal!

Tudjuk, hogy ezt a szigorú előírást először saját maga tartotta meg Boldog Benedek. Minden évben följánlotta őszintén lemondását a Testvéreknek, mert méltatlannak érezte magát kormányzásukra s vezetésükre, ám ezt sohasem fogadták el. Az olyan előljárókban mindig meg lehet bízni, akik nem bíznak magukban, akik a reformot először saját magukon kezdik, kik szüntelenül számot vetnek magukkal...

A rendi krónikások nem is fukarkodnak Benedek Atya dicséretével: «boldognak», «a tökéletesség példaképének», Istentől valóban «áldottnak» mondják, mint latin neve oly szépen kifejezi (Benedictus).

Szigorú böjtjei s virrasztásai végül is megtörték egészségét, de különben sem volt már akkor fiatal. Amikor betegágyán orvosságot akartak ráerőszakolni, hogy enyhítsék fájdalmait s ha lehet, még megmentsek az életnek, ő szelíden, de határozottan elutasította s így szólt a köréje gyűlt szerzetesekhez:

— Kedves Testvéreim! Ha Krisztus egyes vértanuit izenként szaggatták szét, másokat lefejeztek vagy lángokban égettek, hogy Krisztus dicsőségét öregbítsék, miért félnék én, nyomorult, a jelenvaló életnek ideigtartó sanyarúságától? Miért üdítsem föl válogatott szerekkel haszontalan testemet most, az utolsó órában, amikor úgyis hamuvá kell válnia? Isten mentsen ettől, Testvéreim! Hagyjatok hát engem békében eltűnni azt, amivel a romlott természet sujt, mert Isten akarja így...

Azután egészen érzékenyülve, könnyesen és halkabban mondotta:

— Édes jó Testvéreim! Kiket mindig annyira szerettem szent Mesterünk miatt is, kinek kívánságára fogadtatok engedelmességet nekem, érdemtelennek s a legkevésbé sem akadályoztatok munkámat: mindezért Istennek és Nektek hálát mondok szívemből...

Végül mint B. Özséb halálos ágyán őt, úgy ő B. Istvánt ajánlotta utódjául, kinek érdemeit nem kellett méltatnia.

Halála után B. Özséb mellé temették Pilisszentkeresztben (1290), kinek életművét, a Pálosrendet, gondviselészerűen folytatta és fejlesztette tovább. P. Gyéressy Ágoston.

Mária

*Bánatban, kinban törödesz velem,
hófehér kezed fogja a kezem —
szeretet csillog szép szemed fényén,
hálám csókja ég ruhád szegélyén.*

*Márványfehér arcú égi álom,
tenálad én mindég megtalálom
szívem sebére a gyógyító irt.*

*Könnyes lett a szemem, a lelkem sirt —
és az imádság, mint halk ária
jön ajkamról: üdvözlégy Mária.*

Galler Géza.

Megjelent!

REMETE SZENT PÁL ÉLETE

Irt: Szent Jeromos

Különlenyomat
«A fehér barát»
1938 dec. és 1939
márc. számából

Ára 28 fillér.